

Book Reviews/Eser Tanıtımları

Rosalind Gill & Christina Scharff (Eds.) (2011). New Femininities: Postfeminism, Neoliberalism and Subjectivity. 344 sayfa. New York: Palgrave Macmillan. ISBN: 1137339861, 9781137339867.

İngiltere’de 2005-2007 arasında düzenlenen seminerler ve uluslararası konferanslardan temellenen ve yirmi orijinal makalenin beş ana başlıkta bir araya getirilmesinden oluşan kitap farklı disiplinlere, görüşlere ve jeopolitik yaklaşımlara yer veriyor. Avrupa’daki genç kadın göçmenlerden diaspora sinemasına, alternatif bir feminist pornografi imkanından, üçüncü dalga feminizmin eleştirisine, neoliberal çağda bir güzel kalma pazarının baskısı altında olan hamile kadınlara, televizyon şovları, magazin dergileri ve sanal medyada kadınlık rollerinin nasıl kurulduğuna değin geniş bir değini yelpazesi sunuyor. Makaleleri birleştiren ana hat, dert edindikleri konulara, alışagelmışin dışında çetrefilli sorularla yaklaşmış olmalarıdır. Bunun yanı sıra bir cevap bulmaktan, genel bir teori geliştirmekten ya da baş edilmesi çok zor bir karşılığa dair çıkmaza sürüklenmekten ziyade zihin açıcı bir düşünme pratiğini deniyor olmaları ve neden bu konuyu şimdi konuşuyoruz sorusuna esaslı bir cevap aramaları dikkat çekiyor.

Kitabı derleyenler, post-feminizm, neoliberalizm ve öznellik temaları etrafında dönen bir örüntü geliştiriyorlar. Bu kavramların söz konusu makalelerde nasıl tanımlandığı ve hangi yönlerden ele alındığı ile ilgili açıklayıcı bir girizgâh yapıyorlar. Bu üç kavram ve bu kavramların ilişkilendikleri ve birbirleri ile çelişkiye düştükleri noktalar kitabın tartışma eksenini oluşturuyor. Toplumsal cinsiyet ilişkilerindeki kırımlar, devamlılıklar ve değişimler bu eksen besleyen ana unsurlar olarak yerleşiyor. Bu eleştirel yerleşimde ırk, iktidar, post kolonyalizm ve queer kavramları da merkezi bir konumda duruyorlar.

Kitaba da ismini veren, ‘new femininities’ kavramsallaştırmasını da sorunsallaştırarak başlıyorlar çalışmaya. Bu kavram ya çok şey anlatan korkutucu bir kavram olarak görülüyor ya da çok şey anlatıyor gibi görünüp kendi yükünün altında ezilen bir “boş gösteren” olmakla kalıyor. Kavram toplumsal cinsiyetin nasıl yaşandığını, nasıl deneyimlendiği ve nasıl temsil edildiği hususunda yeni bir alan izlemeye çalışıyor ve toplumsal cinsiyet ve kültürel çalışmalar arasında bu kavrama dair bir ilgi eksikliği eğiliminin izini sürmeye çalışıyor. Kitabın uluslararası çeşitliliği beyaz-batılı ve heteroseksüel kadınların deneyimlerinin daha somut olduğu bir alanda diğer kadınların da sesinin duyulmasını amaçlıyor. Örneğin Roisin Ryan-Flood’un “Negotiating Sexual Citizenship: Lesbians and Reproductive Health Care” makalesi tam da lezbiyen çiftlerin heteronormal aile kalıplarını nasıl deneyimlediği hususuna odaklanıyor.

'Feminities' kavramının psikoanalitik kökenlerinin ve esasen kendini eril ataklara karşı koruyabilmek için ne türlü maskelemelere başvurduğunun da dikkate alınması gerektiğine vurgu yapıyorlar: "Hegemonik erkeklik üzerine yazılmış koca bir literatür varken, bildiğimiz kadıyla, hegemonik kadınlık üzerine bir araştırma neden yok?" (s. 2). Toplumsal cinsiyetin nasıl temsil edildiği, deneyimlendiği ve yaşandığı arasındaki uyumsuzluklar bu soruların ve muhtemel cevapların temel sacayaklarını oluşturuyor. Terim, sadece İngiliz ve Kuzey Amerikalı kadınların değil, "hegemonik Anglo-Amerikan feminizm ve onun dominant ve köleleştirici sesinin" (s. 12) değil, bunun dışında kalanların da kadınlık deneyimlerinin görünür olması için bir fırsat sunuyor.

Derlemeyi yapan yazarlar, yola çıkarken kendilerine yol gösteren konunun, 'girl power, top girls'¹ (McRobbie, 2007) ve 'can-do-girls'² (Harris, 2004) gibi popüler söylemlerin mevcut eşitsizlikleri besleyen ve orantısız güç ilişkilerine eklenen bir yapıda olması gerektiğini belirtiyorlar (s.1). Bu nokta, çalışmalarının sonraki aşamalarının kuruluşunu da besleyen ve ana izleğin neoliberalizm ve öznellik kavramlarının etrafında şekillendirdikleri düzeneğin en temel dinamiği olarak çalışıyor.

Makaleler incelendiğinde post-feminizm kavramının belli başlı kullanımlarını ve kitabın eleştirel bağlamında hangi kullanıma daha öncelikli olarak yer verildiğini ve bunun sebebini kavrayabiliyoruz. Bu kavram ve kavramın görünür kıldığı yenilikler bahsinde aynı zamanda kitabın atfedildiği kişi olan, Angela McRobbie, şu soruları gözetiyor: "farklılık ve bölünme gibi sorularla yüz yüze geldiğinde feminizme ne olacak? Evrensel bir hareket olan feminizm, farklılıklarını korumak ve ilan etmek isteyen kadınların saldırılar karşısında ne yapacak? Post feminizm terimi, kültürel kuramda ve sosyolojide işe yarar bir yer edinebilecek mi kendine?" (1999: 15).

Post feminizmin, "feminizm içerisinde epistemolojik bir kırılma, feminizmin diğer anti-özcü hareketler olan post modernizm, post yapısalılık ve post kolonyalizm ile ilişkilenebilir" (McRobbie, 1999: 3) olarak tanımlanması, post feminizmin öznesi ile neoliberalizmin öznesi arasındaki paralellik oldukça dikkat çekicidir. Bu bağlamda post feminizm salt feminizme bir yanıt olarak değil, birçok yoldan neoliberalizmin hızlı yayılışını kolaylaştıran etkenlerden biri olarak okunmalıdır. İlki, öz denetim ve öz yönetim gibi kavramların kadınlık ideolojisinde oynadığı başat rolün temelinde ekonomik bağımsızlık ile kazanılan bireyselleşme ve otonomlaşıma ile beraber ilerlemesidir (s.7). Bağımsızlık, özgürlük ve kendi kendine yetme gibi meziyetlerin piyasanın nimetleri olarak çarpıtıldığı bir tarihsizleştirme çabası, feminizmin politik mücadelesini hiçe sayıyor. Kazanım olarak addedilen bu özellikler bir kendini terbiye mekanizmasına dönüşerek yönetimselliğin elini güçlendiren bir hale bürünüyor. Buna ek olarak, bu karmaşa içerisinde feminist düşüncelerle anti feminist düşüncelerin ayak izlerinin birbirine dolanmış olması kadınların yollarını bulmasını oldukça güçleştiriyor. Bu durum özellikle genç kadınlara şunu anlatıyor, "feminizme ve onun modası geçmiş taleplerine ihtiyacınız yok, bu talepleri siz özgür ve rasyonel bireyler olarak serbest piyasada da gerçekleştirebilirsiniz. Siz akıllı, güzel, ne istediğini bilen ve

bağımsız kadınlarsınız. Siyasete değil kişisel gelişmeye, periyodik güzellik bakımlarına, estetik ameliyatlara ve tabii bir de nerede kullanacağınızı pek bilemediğiniz bir dolu sertifikaya ihtiyacınız var”. Bu ulaşılması zor mükemmellik standartlarının bir tür şiddet pratiği olduğunu düşünürsek, bu kendini terbiye etme baskısının dost düşman safinın görece net olduğu “klasik” partiyarkaya göre daha incelikli daha çok katmanlı ve fark edilmesi artık çok da kolay olmayan bir ağıın içerisinde kaybolma ile sonuçlanacağını kestirebiliriz. “Post feminist neoliberalizm, tarihsel amnezi izleğinin bir çeşitlemesidir, diğer kadınlarla ortak bağın, diğer hemcinslerinin kolektif mücadelelerine herhangi bir biçimde borçlu ve bağlı olduklarını reddeder, dayanışma eski moda sosyal destek olarak yanlış yorumlanır... sadece kadın mücadelesi tarihini reddetmesi değil, kadınlar arasında yeni bir tecrit hissini ve böylece incinebilirliğin yeni biçimlerini beslemesidir” (Braidotti, 2009: 228-230). Bununla birlikte direnişten, mücadeleden ve dayanışmadan bahsetmek yerine mikro kredi çeşitlerinden, kadın emeğini koruma ve güçlendirmeden, kadınların salt istatistiksel katılımından bahsetmek tam da böyle bir hatta denk düşüyor. Böyle bir tespitte yine anti feminist tuzaklara düşmemek, yani bu tür katılımın, güçlendirmenin değersizleştirilmesini yerine bunları da içeren ve hatta aşan bir hattın örülmesi karşı olduğumuza benzememek adına oldukça önemli bir ayrıntı olarak güncelliğini koruyor.

Diğer bir post feminizm tanımlaması ise post feminizmin ikinci dalga feminizmin yükselişinden sonraki bir tarihsel sapma olduğudur. (s. 3) “İkinci dalganın başlangıcını oluşturan, örgütlü devlet kapitalizmi evresinde feminizm, ekonomik/politik/kültürel düzeylerin tümünü içeren bütüncül eleştirisi ile dönemsel bir kültürel devrim yaratmış, ancak bu başarısını yapısal ve kurumsal kazanımlara dönüştürememiştir” (Özüğurlu, 2012: 134). Nancy Fraser’ın bu başarı-başarısızlık tespitine temel itirazı şudur: “kültürel başarıyla beraber kurumsal başarısızlık savı, ikinci dalga feminizmin tarihsel önemini ve geleceğe dönük fırsatlarını yeterince açıklamaz. Sanki biri değişmezken öteki değişebilirmiş gibi kurumların kültürün gerisinde kaldığını varsaymak, yalnızca kurumların kültürün gerisinde kalmamasını sağlarsak feminist beklentilerin gerçekleşeceği izlenimini uyandırır” (2009: 3) Fraser, bu illüzyonun daha vahim bir şeyi gizlediğini söyler; bu çok boyutlu sistematik eleştirinin esasen kapitalizm eleştirisinden ayrıştırılması. Bu eleştiri, kavramların belleğimizde uyandırdığı politik tahayyüllerin değişimi ile birlikte düşünüldüğünde yerine oturuyor: Örneğin, ezilmişlik kavramını ve bu kavramın romantize edilmesini ele alalım. Ezilmişlik, bugün mikro kredi ve ihtiyaca yönelik projeler aracılığıyla düzeltilebilir bir şey olarak düşünülüyor, hâlbuki 1970’lerde bu terim bir mücadele mevzisi olarak dayanışmanın ve yeni bir dünyanın emarelerini taşıyordu. Bu değişim eleştirinin temel düzleminin patriyarkadan toplumsal cinsiyete kayması hususunda da belirginleşir. Derlemede Shelly Buggeon, “The Contradiction of Successful Femininity: Third-Wave Feminism and New Feminities” başlıklı yazısında bu hususa değinerek, bu kaymanın, “kendini tanımlamaya dayalı bir feminist politikanın yükselişine” işaret ettiğini belirtir. (s. 283). Kapitalizm eleştirisinden uzaklaşmak, özellikle toplumsal cinsiyet

kavramının da yükselişi ile birlikte, bir tür anaakım feminizmin yükselişine ama aynı zamanda farklı analiz araçlarına mesafelenmesine sebep olmuştur. Öznenin, pasifize olduğu iddiasındaki büyük anlatılardan özgürleşerek aktifleşmesi ve doğal gibi görünen süreçlerdeki arka plan dinamiklerini fark etmesi, yeni kadınlık deneyimlerine alan açarken mevcut hareketin özellikle post kolonyal feminizm ve siyah feminizm hareketleri sayesinde aldığı eleştirel mesafenin kurama önemli katkılarını göz ardı etmemiz oldukça önemli bir noktadır. Fraser'ın, "En iyi fikirlerimizin neoliberal saldırılarla araçsallaştırılmasına seyirci kaldıktan sonra, şimdi artık onlara sahip çıkmak için bir fırsatımız var. Bu anı yakalayıp, yakında olması beklenen dönüşümün yönünü, yalnızca toplumsal cinsiyet hususuna değil, genel olarak adalet yönüne çevirebiliriz" (2009: 21) çağrısı bu noktada oldukça önemlidir. Çağrı önemlidir ama toplumsal cinsiyetin başlı başına bir mücadele alanı olarak değil de, bir yardımcı kuvvet olarak görülmesi hususuna karşı da ihtiyatlı olmak gerekir. Şunu işaret etmeye çalışıyorum, toplumsal cinsiyet kavramının cinsiyet kavramına yaptığı bir 'saldırı' değil, onu zenginleştirmekdir³. Cinsiyet kavramındaki iktidar mekanizmalarını ve öğrenilmiş performansları ifşa ederek, o kavramı bir adım daha ileriye taşıyarak, çağın gereklerine uygun bir içeriğe kavuşması için bir sıçrama noktası görevi görür.

Kitapta post-feminizm tanımlaması, neyi dışladığı, neyi gizlediği ve bir tür nefes almaya imkân açıp açmadığı bahsinde temelleniyor. Bu tanımlamanın ilhamı da, post feminizmi dümdüz bir gerileme, feminizm karşıtı bir duruş ya da teorik bir yönelim olarak tanımlamaktan ziyade bir eleştirel analiz objesi olarak ele alan Angela McRobbie'den alınıyor. McRobbie'nin, "Feminizmin post modernizmden sonra, çoğulculuğa ve herkesin bildiği yolda gitmesine dayanan bir farklılık politikasından ibaret olduğu düşünülmemelidir. Feminizmin gücü, söylem yaratma, tartışma, sınırları ve engelleri müzakere etme ve ayrıca bugüne kadar ortaya çıkan çeşitli feminizmleri sorgulama yeteneğindedir" şeklinde ifade ettiği feminizm tanımlamasının da bu ithafa esin veren temel düzlemi oluşturduğu söylenebilir (1999: 111). Bu tartışmanın düzlemi temel olarak beden üzerinden ilerler: Bedenin seksüalize edilmesi, bedenin terbiyesi, maksimum tüketime ve farklılıkların törpülenmesine odaklı bir aynılaştırma politikası izleyen şizofrenik bir dalga olarak seyrediyor. Reklamlar, filmler, yarışmalar, stereotipler ve kahramanlar yaratarak ilerletiyor. Diyet haplarını kullanıp kalıcı organ işlev bozukluklarından ölüme varana dek zarar gören kadınlar, estetik cerrahinin 'öğle arasında botox' reklamlarıyla olağan hale gelmesinde bunu gözlemleyebiliriz. Bedenin piyasalaşması basit bir emareden daha fazla şey barındırıyor. McRobbie, *Amargi Dergi*'de yayınlanan röportajında bütün bu moda ve güzellik kompleksinin genç kadınlar için nasıl gündelik bir yönetimsellik inşa ettiğini özellikle vurguluyor (Birer, 2015). Bedenin bu denli taarruz altında olması eşitsizlikleri tarihsizleştirip, ırkı, cinsiyeti ve güç ilişkilerini görünmez bir hale getiriyor. Bu da feminizmin argümanlarını kullanarak, feminizmin altını oyarak yapıyor. Kadın parlamenterlerin sayısının artmasından, yoksulluğa çare bulmaya kadar her iş kadınların üzerine yıkılıyor. Mikro kredi projeleri ile uluslararası ölçekte bir

emek sömürüsü bir tür lütuf olarak sunuluyor. Bu lütuf neoliberalizm ile post feminist söylemler arasındaki hızlı eklemelenmenin esasen bir el çabukluğu ile dikkat dağıtma olduğunu da gizlemiş oluyor haliyle. Bu el çabukluğunun palazlandığı alan ise kâr güdüsüyle ilerleyen ve insani bir yıkımın zeminini hazırlayan, Lichtman'ın deyişiyle, "atomik, toplayıcı, mekanik, sömürücü zorba bir piyasa ile zengin bir çeşitlilik içeren, sayısal ve çok amaçlı ilişkisel bir kavram olan insan etkinliği" (2012: 270-285) arasındaki çelişkiler bütününe işaret eden neoliberal düzendir. Neoliberalizmin dayattığı yeni bir yaşam biçimi tanımlaması, siyaseti, insani ilişkileri ve zihin yapısını şekillendiren bir dizi teknikle zemini kaydırarak toplumsal bir güvensizlik iklimi yaratır. Özellikle 1980 sonrası küresel bir ölçekte yayılan neoliberalizmin sosyal ve politik nosyonları uğrattığı erozyon, her koyunun kendi bacağından asıldığı bir güç ilişkileri ağı ve kadınlarda daha yıkıcı olarak vuku bulan kendi kendini disipline eden özne kavrayışı da yine bu çerçevede düşünülmelidir. Özellikle McRobbie (Birer, 2015), kuramını oluştururken, Foucault'un yönetimsellik kavramından ilham aldığını belirtir. Bu kitabın derleyicileri bu tespiti katılmakla birlikte bir eklemeye bulunuyorlar, yönetimsellik kavramının mental yönünün es geçilmesinin kuramda yarattığı boşluğa dikkat çekiyorlar. Öznelliğimizi kuran ve şekillendiren, içselleştirdiğimiz pratikler, öznellik kavrayışlarını da bu mental yönü dikkate aşarak biçimlendiriyorlar.

Bu kavrayışa dair temkinli olmak gerektiğini düşünüyorum. Nasıl ki feminizme post ya da after gibi ekler getirmek, feminizm üzerine yeni düşünme ve varoluş alanlarına fırsat açıyorsa diğer yandan da bunları ne söylediği anlaşılmayan torba kavramlar haline getirebiliyor. İktidar kavramı üzerinden düşünelim. Gerek editörler gerekse makalelerinde bu kavrama yer veren yazarlar, iktidar kavramını oldukça merkezi bir yerde tutuyorlar. İktidar örüntülerini ve bu örüntüler arasındaki süreklilikleri kavramak elbette oldukça önemli, diğer yandan ise bu ilişkileri tespit etmek bize ne anlatıyor? Bu bilgi gündelik hayatta bize ne söylüyor? Anlamanın çözmeye yetmediği, deşifrenin böyle atomize bir yerde bizi karamsarlığa itme ihtimalini göz önünde bulundurursak iktidar kavramının da bir boş gösteren olduğunu iddia edebilir miyiz? Keza disiplin kavramı da öyle. Bir öz benlik teknolojisi olarak hayatımızı ne hale getirdiği, nasıl hırpaladığı tespiti ile ne yapıyoruz? Bu ifşa eylemi, "ataerkilliğin yeniden takviye biçimlerini deşifre etmek üzere genişletilmeye ve bu takviyenin politik bir sorun haline getirilmesine muhtaçtır" (Özüğurlu, 2012: 130). Bu sorunsallaştırmanın, neoliberalizm sarmalının feminizmi nasıl bu denli içine aldığı anlayabilmede oldukça önemli olduğunu düşünüyorum. Neoliberalizmin bu denli hayati bir noktada duruyor olmasının esasen iki nedeni var, ilki hesaplaşma, ikincisi de yeni bir söz söyleyebilme. Hesaplaşma bahsinde, "neoliberalizmin emek düşmanlığı ile cinsiyet eşitliği diskurunu nasıl bir arada tutabildiğini sormak ve görünen o ki, feminizmin yakın tarihini, sınıfı unuttuğu yılları da sorgulamayı gerektiren bir yanıt geliştirmek zorundayız" (Özüğurlu, 2012: 127) çağrısı bu sorgulamanın merkezindeki önemini hala korumaktadır. Bu sorgulama bize toplumsal cinsiyeti sadece bir farklılık olarak tanımlayan, onun maddi iktidar pratikleriyle bağı gizleyen liberal düşünüşe

ve temellendiği tüketim ve piyasa nosyonlarına karşı eleştirel bir mesafe almakta fayda sağlayabilir. Mike Wayne, meta fetişizmini tanımlarken, sorunun öznenin nesneye sahip olmadığı bir güç yüklemesi olmadığını (öyle olsa fetişizm sadece yanılsama veya psikoanalitik yansımadan ibaret olurdu), karşısındaki gücün temelini kendi kolektif kendine yabancılaşması olduğunu görememesi olduğunu belirtir (2009: 235). Bedeni disipline eden, kadınlığı tanımlayan tüm teknikler de bu analogi ile düşünülmelidir. Sadece bir ekonomik sistem değil, toplumsal yaşam üzerinde güçlü denetim ve bireysel alana yönelik aşamalı müdahalelerde bulunan neoliberalizmin genç kızlardan, çağın başarılı 'top-girls' kadınlarına, bir güzellik ideolojisi altında ezilen hamile kadınlardan, göçmen kadınlara uzanan geniş kadınlık deneyimlerini nasıl dönüştürüp yeni bir biçimde sunduğunu kavrayabilmek, bize bu disiplin çarkından nasıl çıkabileceğimize dair ipuçları sunmaktadır.

Notlar

¹ McRobbie'nin (2007), *Young Women and The Post-feminist Sexual Contract* isimli makalesinde, Batının gelişmiş demokrasilerine ve özellikle İngiltere örneğine bakarak kavramsallaştırdığı, patriyarkanın geleneksel görüşlerinin post feminizm ile maskelenerek moda ve güzellik endüstrisinin dominasyonuna maruz kalan, feminizme ve onun politikalarına ihtiyacı olmadığını düşünen ve başarı ölççeğini para üzerinden kuran 'ideal' genç kadınlar için yaptığı bir tanımlamadır.

² Anita Harris (2003) *Future Girl: Young Women in the Twenty-First Century* isimli kitabında genç kadınların fantezi ve anksiyete nesnesi haline geldiğini belirtir. *At-risk-girl* ve *can-do-girl* şeklinde iki tanımlama yapar. İlki tahmin edilebileceği gibi, genç yaşta hamilelikler ve gerek eğitim gerek ailevi başarısızlıklar nedeniyle bir risk gurubuyken, *can-do-girls* ise her şeyiyle mükemmel bir modern başarı hikayesine denk düşer. *Can-do-girls* kavramının üç başat özelliğinden bahseder, haklara değil sorumluluklara odaklanır, katılım süreçlerini müzakere sınırları içinde gerçekleştirir ve elbette tüketim sektörünün sadık müşterilerindedir (s. 63).

³ Bu konuda ayrıca bkz. Stable, 2001: 129-149; Ollman, 2008: 150-172; Dworkin, 2013: 237-279; Berkta, 2011: 121-133.

Kaynakça

Berkta F. (2011). *Kadınlar, Siyaset ve Demokrasi*. İstanbul : İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Birer A.B. (2015). Kadın-Erkek Eşitliği Yanılsaması: Angela McRobbie ile Söyleşi. *Amargi*, 31: 1148. İnternet adresi: <http://www.amargidergi.com/yeni/?p=1148>. Erişim tarihi: 20.12.2015.

Braidotti R. (2009). Feminist Post postmodernizmin Eleştirel Bir Kartografyası. *Cogito Üç Aylık Düşünce Dergisi*, 58(Bahar) : 227-245.

Dworkin D. (2013). *Sınıf Mücadeleleri*. (Çev: Utku Özmakas). İstanbul: İletişim Yayınları.

Fraser N. (2009). Feminizm, Kapitalizm ve Tarihin Oyunu, *Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar*, 9: 1-22.

- Harris A. (2003). *Future Girl: Young Women in the Twenty-First Century*. New York:Routledge.
- Lichtman R. (2014). *Liberal İdeolojinin Marksist Eleştirisi*. İstanbul: Yordam Kitap.
- McRobbie A. (1999). *Post modernizm ve Popüler Kültür*. İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- McRobbie A. (2007). Young Women and The Post-feminist Sexual Contract. *Cultural Studies*, 21(4-5): 718-737.
- Ollman B. (2008). *Diyalektik Soruşturmalar* (Çev: Cenk Saraçoğlu). İstanbul: Yordam Kitap.
- Özüğurlu A. (2012). Neoliberalizm ve Feminist Politikada “Sınıfsal Tutum” Arayışları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 67(4): 125-146.
- Stable C.A. (2001). Post-modernizm, Feminizm ve Marx: Dipsiz Kuyudan Notlar. İçinde, Wood E.M. & Foster J.B. (Ed.), *Marksizm ve Post-modern Gündem*. Ankara: Ütopya Yayınevi: 129-149.
- Wayne M. (2009). *Marksizm ve Medya Araştırmaları Anahtar Kavramlar Çağdaş Eğilimler*. İstanbul: Yordam Kitap

Arş.Gör.Gizem Ekin Çelik
Ankara Üniversitesi
İletişim Fakültesi
Gazetecilik Anabilim Dalı
Ankara-Türkiye
E-posta: gcelik@ankara.edu.tr.